

**Міністерство охорони здоров'я України
Харківський національний медичний університет
Кафедра філософії та суспільних наук**

**Екзистенційні виміри життя: філософія, медицина,
духовність.**

До 80-річчя Алли Петрівни Алексєнко (1946–2021)

***Матеріали
міждисциплінарної науково-практичної конференції з
міжнародною участю, м. Харків, 20 березня 2026 р.***

Харків 2026

Друкується за рішенням вченої ради
Харківського національного медичного університету.
Протокол № 4 від 23.04.2026 р.

Редакційна колегія:

Наконечна Оксана Анатоліївна, докторка медичних наук, професорка
Карпенко Катерина Іванівна, докторка філософських наук, професорка
Абашнік Володимир Олексійович, доктор філософських наук, професор

Е45 Екзистенційні виміри життя: філософія, медицина, духовність. До 80-річчя Алли Петрівни Алексеєнко (1946–2021): матеріали міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Харків, 20 березня 2026 р. / ред. кол.: О. А. Наконечна, К. І. Карпенко, В. О. Абашнік. Харків: ХНМУ, 2026. 262 с.

Existential Dimensions of Life: Philosophy, Medicine, Spirituality. In Honor of the 80th Anniversary of Alla Petrivna Alekseenko (1946–2021): Proceedings of the Interdisciplinary Scientific and Practical Conference with International Participation, Kharkiv, March 20, 2026 / editor. col.: O. A. Nakonechna, K. I. Karpenko, V. O. Abashnik. Kharkiv: KhNMU, 2026. 262 p.

У цій збірці з нагоди 80-річчя професорки А. П. Алексеєнко представлені результати досліджень фахівців та молодих науковців у сфері медицини, філософії, політології, соціології, історії з різних наукових та навчальних закладів України, а також дослідників зарубіжних країн, зокрема, з Австрії, Італії, Великої Британії, Німеччини, Сінгапуру, Швейцарії, Японії. Крім названої тематики, пленарні та секційні доповіді також акцентують увагу на проблемах духовності в Україні та світі. Окрема секція доповідей присвячена студентським дослідженням. Для науковців, викладачів, аспірантів та всіх зацікавлених.

©Автори, 2026

Розуміння того, що біль – це продукт своєї історії, дозволяє критично оцінити сучасні фармакологічні підходи. Коли ми розглядаємо біль лише як симптом або проблему в біохімії, ми ризикуємо втратити здатність полегшувати його через відновлення відповідальності пацієнта за власне сприйняття. У контексті війни це означає, що фармакологічна терапія має бути частиною ширшого діалогу між науками, галузями знань, які зазвичай не спілкуються одна з одною: від анестезіології до екзистенційної психології.

Воєнний стан є суто юридичним терміном. Проте, воєнний час/стан війни мав та матиме для українства пролонгований ефект за право бути в сенсах, що допомагають пережити біль у всіх можливих проявах.

Список використаних джерел

1. Frankl V. E. *Man's Search for Ultimate Meaning. An Introduction to Logotherapy.* New York: Washington Square Press, 1963. 226 p.
2. Jaspers K. *The Origin and Goal of History.* Yale University Press, 1965. 205 p.
3. Levinas E. *Otherwise than Being or Beyond Essence.* Duquesne University Press. Pittsburgh, Pennsylvania, 1998. 213 p.
4. Morris D. B. *The Culture of Pain.* University of California Press, 1993. 356 p.
5. Podolska T. V., Skryl O. I. *Voices-Positions in Discourses: How is Identity possible? Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 2017. № 11. P. 23–32. <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i11.105474>

ІСТОРІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ

Загрійчук Іван Дмитрович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та соціології Українського державного університету залізничного транспорту (м. Харків, Україна)

Коли ми стоїмо перед будь-якими викликами, завжди постає питання про основу, об яку можна опертись і здолати обставини, перед якими, здається, треба впасти. Це питання про корені, про засади, про джерела і навіть, і в першу чергу, про першоджерела, про першопочатки, над якими міркували філософи, починаючи з античності. Заглиблення в минуле – це завжди пошук цілісності, умов можливості такої цілісності, вибудовування всебічності, якої інколи не вистачає серед сучасників. Це збагачення власного досвіду не лише досвідом тих, хто поряд з нами, але й його розширення досвідом минулих поколінь.

Власне потреба в такому заглибленні в минуле якраз і виникає в умовах корінної ломки усталеного життя, коли відчувається нестача досвіду, що набутий в умовах стабільності. Чи не тому під час будь-якої суспільної кризи, а тим більше в

умовах війни, зростає інтерес до громадянської історії, все більше стає дискусій на історичні теми, які часто перетворюються на гострі дебати.

У зв'язку з цим виникає питання, на яке я вже частково відповів. Це питання про природу такого зацікавлення. Очевидно слід визнати, що в такому зацікавленні проявляє себе, крім уже сказаного, суспільна природа людини. Коли особистість шукає опори не лише у безпосереднього оточення, але разом зі своїм оточенням шукає додаткові сили у своєму корінні, в історії, то це є реалізацією прагнення отримати, здобути додаткову силу, виправдання своїх власних зусиль, навіть надзусиль. В цьому проявляється також надія людини на те, що напруга, зусилля не будуть даремними, що вони будуть виконанням обов'язку перед предками, можливо навіть виконанням того, що вони не встигли, чи не зуміли виконати.

Для підтвердження своїх роздумів хочу звернутись до філософії М. Гайдеггера, його трактування турботи як структури людського буття [1]. Отже, концепт турботи у нього, як відомо, означає «Тут і тепер буття», його знамените *Dasein*. Що воно означає? Очевидно, зовсім не те, що сьогодні ми часто чуємо у формі: «треба жити сьогоднішнім днем, тому що вчора вже немає, завтра невідомо чи наступить, а якщо й наступить то неочевидно, що для нас, можливо для інших, але що нам з того». Це вираження такого укороченого, кастрованого людського існування, існування позбавленого духу. Якщо життя — це одухотворене існування, то в даного розумуванні сутності людського буття відсутнє не лише піклування про іншого. Тут навіть немає розуміння піклування про себе, хоч в реальному житті, не дивлячись на проголошене гасло, така людина про себе піклується. Вибачайте за банальність, але я переконаний, що в такого індивіда у холодильнику є продукти не лише на сьогодні, можливо навіть не тільки на завтра, а можливо навіть на кілька днів вперед.

Dasein М. Гайдеггера, турбота як структура буття, складається у нього з трьох іпостасей: «буття у світі», «буття при внутрішньосвітовому сущому» і «забігання вперед». Це континіум, у якому розгортається все людське буття від минулого до майбутнього, що концентрується в точці «тут і тепер». Отже, «тут і тепер» — це не вихолощене «тут» від «вчора» і від «завтра». Це сьогодні, яке містить у собі і минуле і майбутнє. Це не лише пам'ять про минуле — це продовження цього минулого, яке присутнє в тому, що ми робимо сьогодні. Майбутнє — це не лише мрії про нього, чи навіть плани — це зусилля по виконанню наших задумів.

І все ж, яким чином і в якій формі існує те, чого нема, або поки що нема. Маю на увазі минуле, що відійшло, і майбутнє, яке ще не наступило. Ці іпостасі існують як дух, духовність, духовна культура, внутрішній світ і т. п. Якраз це і є справжнім буттям, про що писав не лише М. Гайдеггер, але й К. Ясперс та інші. Заберіть у людини цей її внутрішній світ... що залишиться? Проситься слово робот, але я застосую тут інше слово. Залишаться моці, що якимось чином тільки пересуваються у просторі з місця на місце.

Може виникнути питання, а яке це має відношення до заявленої теми. Так ось, те, що стосується окремої людини, те стосується й спільноти, до якої людина

належить. Спільнота також не може існувати, не переймаючись майбутнім, чи забути і відкинути минуле. Дух спільноти — це минуле, що прямує у майбутнє через вічне сьогодні. Це вічне, що постійно є тепер, і важливою характеристикою цього тепер є духовність.

Повернемось до історії як джерела духовності. Замальовка з натури. Очевидно вам не раз приходилось чути, що нехай історією займаються філософи, історики, соціологи, одним словом вчені, дослідники. А суспільство в цілому розмови на історичні теми тільки збурюють. Це не просто хибна, це шкідлива думка. Якщо так, то може тоді слід вивчення історії відмінити в школах, щоб не збурювати незрілі уми.

Скажу більше. Вивчення історії не лише потрібне, його слід покращувати. Коли мова йде про історію як набір фактів та дат, то це зовсім не те вивчення історії, яке формує духовність як відповідальність теперішнього покоління перед минулими і майбутніми поколіннями. Знання історії повинно формувати причетність учня і студента до історичних діянь. Така причетність і буде формуванням духовності. Тільки за таких умов історія стане джерелом духовності.

Не претендую цим есе на велике відкриття. Я лише вибудував, як мені здається, певну логіку доведення заявленої теми, спираючись, в даному разі, на концепти екзистенціальної філософії. Але в різний спосіб цю ідею не раз розвивали і артикулювали як філософи, так й історики та політичні і громадські діячі. Робота Д. Донцова так і називається «Дух нашої давнини» [2]. В цьому контексті можна назвати також роботу нашого діаспорянина М. Шлемкевича «Загублена українська людина» [3]. Або візьмемо шевченкове «і мертвим і живим і ненародженим». Та й безліч історичних каналів сьогодні на YouTube свідчать не лише про запит на історичне знання широкого кола громадян, але й визнання наявності в минулому духовної підмоги. Саме минуле, історія звитяг і поразок формує не лише свідоме ставлення до сьогоднішніх проблем та загроз, але й стимулює до дії, до історичної творчості. Це й дозволяє нам тлумачити історію як джерело духовності.

Список використаних джерел

1. Heidegger M. (2006). Sein und Zeit. Tübingen: Max Niemeyer Verlag
2. Донцов Д. Дух нашої давнини. Київ: Центр навчальної літератури. 2016. 264 с.
3. Шлемкевич М. Загублена українська людина. Київ: Фенікс, 1992. 158 с.

Утюж І. Г.	ДУХОВНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЗОВАНОГО СВІТУ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР	43
Голубович І. В.	«ДУХОВНА МЕДИЦИНА» ЯК УНІВЕРСАЛІЯ КУЛЬТУРИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ	45
Абашнік В. О.	АЛЛА ПЕТРІВНА АЛЕКСЕЄНКО (1946–2021) ТА ХАРКІВСЬКЕ МІСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ФІЛОСОФСЬКА ОСВІТА»	46
Шевченко С. Л.	МИКОЛА БЕРДЯЄВ ПРО ДУХОВНІСТЬ ЯК АТРИБУТ ЛЮДСЬКОЇ ПРИРОДИ	50
Karpenko K. I.	SEARCH FOR THE MEANING OF EXISTENCE AND FORMATION OF THE ECOLOGY OF THE SPIRIT	55
Петренко Т. О.	У СЬОГОДЕННІ ЯК НЕ ВТРАЧАТИ СЕНС ЖИТТЯ	59
Камінська Т. М.	СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ АЛЛИ ПЕТРІВНИ: ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ, ВИКЛАДАЦЬКА МУДРІСТЬ ТА ЖИТТЄСТВЕРДНА ЕНЕРГІЯ	60
Васильєва І. В.	ПИТАННЯ ДУХОВНОСТІ ТА ЗДОРОВ'Я У СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ	61
Карпенко І.В.	ПОВСЯКДЕННІСТЬ І ВІЙНА В УКРАЇНІ: ДО ФЕНОМЕНОЛОГІЇ РОЗЛАМУ І РЕКОНСТРУКЦІЇ	65
Годзь Н. Б.	ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ПОСТАТІ НАУКОВЦЯ В РОЗВИТКУ ФІЛОСОФСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ	67
Опарін О. А.	ГОЛОДОМОРИ ТА «СВЯТИЙ ВОГЕНЬ» У СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ	69
Панков Г. Д.	ПОРОЖНЕЧА В КОНТЕКСТІ ДУХОВНОЇ ПРАКТИКИ БУДДИСТСЬКОЇ МЕДИТАЦІЇ	72
Подольська Т. В., Подольський І. М.	МІЖ БОЛЕМ І СЕНСОМ: ЕТИКО-ФАРМАКОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ	77
Загрійчук І. Д.	ІСТОРІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ	80